

**МЕХАНІЗМ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
І МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ****К.В. Ушакова**

аспірантка

*Інститут агроєкології і природокористування НААН (м. Київ, Україна)**e-mail: ozernapoint3@icloud.com***В.В. Сахарнацький***Інститут агроєкології і природокористування НААН (м. Київ, Україна)**e-mail: sakharatskiy_vv@ukr.net**ORCID: 0000-0002-6001-6675*

Стаття присвячена механізму стимулювання розвитку сільських територій і можливостям його імплементації в Україні. Обґрунтовано шляхи збалансованого розвитку несільськогосподарської діяльності на сільських територіях, визначено розвиток промисловості, сільського туризму, сфери послуг, народних художніх промислів та виробництва специфічної районованої продукції. Акцентовано на необхідності товарної диверсифікації харчової та переробної промисловості зі збільшенням частки готових продовольчих товарів із вищою доданою вартістю. Проведено аналіз розвитку сільських територій країн Європейського Союзу, виокремлено галузеві механізми, пропорційні та комплексні принципи регіональної політики й обґрунтовано необхідність застосування інтегрованого підходу до розробки й реалізації програм і стратегій розвитку об'єднаних територіальних громад. Імплементація європейського досвіду організаційно-економічного забезпечення розвитку сільських територій в Україні дозволяє визначити основні цілі політики розвитку сільських територій в Україні, серед яких забезпечення конкурентоспроможності сільських територій, трансформації сільської економіки, сприяння переходу до низьковуглецевої економіки, забезпечення сталого управління земельними та водними ресурсами, відновлення та збереження біорізноманіття, досягнення еколого-економічної безпеки, які сприятимуть сталому, розумному та всеохоплюючому розвитку сільських територій в Україні.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, аграрна політика, природно-ресурсний потенціал, аграрний сектор, екологічна безпека, природні ресурси.

ВСТУП

З огляду на міжнародні стандарти, вимоги та європейський досвід, а також урахувавши внутрішні потреби сільських територій, необхідним є впровадження організаційно-економічного механізму збалансованого розвитку сільських територій в умовах децентралізації, який би сприяв розширенню сфер зайнятості та доходів сільського населення, належному забезпеченню медичними та освітніми закладами, покращенню дорожньо-транспортної інфраструктури, створенню умов для розвитку альтернативних напрямів підприємництва та їх подальшого збалансованого розвитку на цих територіях, збереженню та покращенню природних ресурсів [1; 2].

Слід засвідчити й те, що в Україні за роки її новітньої незалежності закладені конституційні засади місцевого самоврядування: ратифікована Європейська Хартія місцевого самоврядування, ухвалено низку базових нормативно-правових актів, які певною мірою ство-

рюють достатні системно-універсальні, нормативно-правові, організаційно-економічні, когнітивно-інформаційні та фінансові основи для запровадження у практику та удосконалення його діяльності. Проте від часу ухвалення Конституції України та базових для місцевого самоврядування нормативно-правових актів у площині децентралізації зберігаються суттєві диспропорційності та архаїзми радянської системи розбудови адміністративно-територіального устрою як основи для існування нераціональної територіальної організації влади, мало-ефективного управління суспільним розвитком на відповідній території (у т. ч. і сільськими територіальними громадами) [3].

Питання підвищення ефективності формування та використання відтворювального потенціалу сільських територій знаходиться в полі зору як вітчизняних вчених-економістів, так і органів влади й управління. Однак суттєвого поступу в його вирішенні немає. Натомість сформувалася низка проблем і негативних

тенденцій у соціально-економічному розвитку сільських територій і, як наслідок, знижується рівень якості життя селян. До головних причин, що спричинили такий стан речей, передусім можна віднести: продовження кризових явищ у сільській економіці, звуження ресурсної бази, нестача висококваліфікованих кадрів; концентрація господарської діяльності в приміських територіях і, як наслідок, зменшення можливостей розвитку периферії; високий рівень диференціації в соціально-економічному розвитку сільських територій; нерозвиненість соціальної та інженерної інфраструктури на селі. Отож, підсумком цього є посилення деструктивних демографічних процесів, руйнування сформованої системи розселення, деградація земель. Досліджуючи проблеми та перспективи розвитку сільських територій в умовах децентралізації, насамперед слід зазначити, що розвиток сільських територій — це спосіб господарювання на сільських територіях, який задовольняє соціальні, економічні та екологічні потреби сільського населення, про що вже наголошувалося. Зокрема, акцентувалася увага на тому, що суть розвитку сільських територій “... полягає в обов’язковій узгодженості економічного, екологічного та людського розвитку, щоб від покоління до покоління не знижувався рівень якості та безпеки життя людей, як і не погіршувався стан довкілля, і відбувався соціальний прогрес, який задовольняє потреби кожної людини” [4].

Мета дослідження полягає в розробці та удосконаленні механізму стимулювання розвитку сільських територій і можливості його імплементації в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Досвід країн Європейського Союзу демонструє широкі можливості ефективної реалізації політики розвитку сільських територій, що досягається завдяки повному законодавчому забезпеченню та організаційно-економічному механізму її реалізації. Враховуючи процес адаптації аграрної політики України до вимог Європейського Союзу, необхідно охопити комплекс питань, які розглядають особливості організаційного та економічного забезпечення розвитку сільських територій. Адаптація аграрної політики України до вимог ЄС, на думку О. Шульги, має враховувати низку специфічних для України чинників, що визначають необхідність ретельного аналізу адекватності таких заходів можливостям вітчизняної економіки [5]. Зазначимо, що розвитку сільських територій у світовій економічній практиці приділяють значну увагу. Політика зарубіжних країн орієн-

тована на розвиток сільського господарства і його диверсифікацію, створення нових джерел для розвитку сільського господарства та його інвестування. В. Іванишин та О. Дудзяк акцентують увагу на тому, що для успішної імплементації зарубіжного досвіду розвитку як сільського господарства, так і сільських територій загалом завжди потрібно пам’ятати про вітчизняну базу, традиції розвитку українського сільського господарства, його особливості [6]. Погоджуємось із думкою науковців про те, що лише після детального вивчення співвідношення й подібності сфер дотичності наших галузей сільського господарства можна успішно імплементувати закордонний досвід розвитку сільських територій в Україні [6].

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інформаційну основу дослідження становлять вітчизняні та зарубіжні матеріали у сфері удосконалення механізму стимулювання розвитку сільських територій. Для виконання поставленого завдання використовували такі методи дослідження: монографічний (опрацювання наукових публікацій, нормативних документів, програм і проектів щодо розвитку сільських територій), абстрактно-логічний (теоретичне узагальнення та формування висновків і рекомендацій).

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

У світовій практиці виокремлено розвиток сільських територій у довгострокову політику, яка проявляється в безперервному задоволенні потреб суспільства в продовольчих товарах за умови раціонального використання природно-ресурсного потенціалу сільських територій. Особливе значення в розвитку сільських територій займає сільське господарство, адже воно забезпечує постійний дохід сільському населенню, створює й контролює природні біологічні цикли, використовує та захищає природні ресурси. Близько половини земель Європейського Союзу є сільськогосподарськими. Сільське господарство є важливою складовою частиною природного середовища ЄС. Агропромислове виробництво протягом століть сприяло створенню, підтримці та розвитку унікальної сільської місцевості (різноманітних ландшафтів і місць проживання). Екологічна цілісність та мальовнича цінність ландшафтів роблять сільські регіони привабливими для створення підприємств, для проживання, а також для туристичної й рекреаційної діяльності. Але нераціональна сільськогосподарська практика та землекористування також можуть мати нега-

тивний вплив на природні ресурси, серед яких доцільно виділити забруднення ґрунту, води й повітря; роздрібнення місць існування; втрату дикої природи [7]. У 2016 р. ЄС-28 експортував сільськогосподарської продукції на суму 131 млрд євро та імпортував 112 млрд євро з балансом у 19 млрд євро. Світові ціни на продукцію сільськогосподарського виробництва встановлюються залежно від попиту і пропозиції. Якби ціни виробників на сільськогосподарську продукцію були вищими, фермери заробляли б більше, а потреба в сільськогосподарській підтримці була б меншою. Проте вищі ціни на продукти харчування не задовольнятимуть потреби споживачів. Зниження цін створює екзистенційні проблеми для багатьох фермерів, які не можуть компенсувати їх збільшенням рівня виробництва. Агропромисловий сектор Європейського Союзу є одним із найбільших галузей економіки, що нараховує 22 млн фермерів і сільськогосподарських працівників [8]. Спільну аграрну політику (САР) започатковано в 1962 р. з метою забезпечення людства їжею за доступними цінами та одержання фермерами справедливої заробітної платні за їхню працю. САР є однією з найстаріших загальноєвропейських політик Європейського Союзу. Спільна аграрна політика (САР) визначила три пріоритетні напрями дій, спрямовані на захист і підтримку сільської спадщини ЄС [7]:

- збереження та розвиток “природних” сільськогосподарських і лісгосподарських систем, а також традиційних сільськогосподарських ландшафтів;
- управління й користування водними ресурсами;
- боротьба зі змінами в кліматі.

Спільна аграрна політика (САР) є самостійною складовою частиною економічної політики Європейського Союзу. Вона еволюціонувала від політики, яка стосувалася структурних проблем фермерського сектору, до політики, спрямованої на багатоаспектні ролі сільського господарства в суспільстві. На початку 90-х років ХХ ст. швидка інтенсифікація сільського господарства призвела до зміни пріоритетів аграрної політики, у результаті чого переважачими стали, на нашу думку, питання охорони довкілля, продовольчої безпеки та підвищення соціальної спрямованості сільського господарства [9; 10]. Відзначимо, що політика розвитку сільських територій як складова САР допомагає сільським районам країн-членів ЄС задовольнити широкий спектр економічних, екологічних і соціальних проблем [11]. Якщо в середині минулого століття фінансова система САР стимулювала нарощення обсягів і експорту сіль-

ськогосподарського виробництва, то наприкінці — навпаки, їх стримувала. Тому, на думку О. Бородіної, на початку нинішнього століття ринкові заходи САР стали активно доповнюватися політикою “неринкового характеру”, оскільки лише ринковими заходами Європі не вдавалося забезпечити збалансування аграрної структури, підвищення конкурентоспроможності фермерів на внутрішніх і зовнішніх ринках, належного утримання тварин, збереження навколишнього середовища і сталого розвитку сільської місцевості [12]. До середини 1990-х рр. політика ЄС включала низку інструментів для досягнення таких цілей, як реструктуризація сільського господарства, територіальний або місцевий розвиток і інтеграція з навколишнім середовищем. Глави та представники держав-членів ЄС у 1999 р. на Берлінському саміті ухвалили “План дій 2000” (Agenda 2000), головною метою якого — це реформування політик ЄС (переважно сільськогосподарської та структурної) і визначення фінансової перспективи на 2000–2006 рр. Цей план пропонував 22 заходи, із яких країни-члени ЄС вибирали лише ті, які найкраще відповідали потребам їхніх сільських територій та включали їх до національних або регіональних програм. “Планом дій 2000” передбачено, що заходи, які стосувалися політики розвитку сільських територій, представлено окремим блоком у структурі заходів САР. Розвиток сільських територій визначено як другий блок САР, який супроводжує подальші реформи в ринковій політиці (перший блок САР). Ця політика спрямована на досягнення балансу між двома блоками [13]. САР складається з двох “блоків”, перший включає прямі виплати (тобто щорічні платежі фермерам, які дають змогу стабілізувати доходи фермерських господарств в умовах нестабільних ринкових цін і погодних умов) та ринкові заходи (для вирішення конкретних ринкових ситуацій і підтримки торгівлі). Другий блок стосується політики розвитку сільських територій та спрямований на досягнення збалансованого територіального розвитку й підтримання екологічно безпечного сільськогосподарського сектору, а також сприяння конкурентоспроможності та інноваціям. Більшість коштів (а це 308,72 млрд євро) спрямовано на виконання САР, виділено на фінансування першого блоку, тоді як на розвиток сільських територій направлено лише 99,6 млрд євро [14]. При цьому, як зазначає О. Бородіна, політика розвитку сільських територій (другий блок) більш різноманітна за набором інструментів, ніж політика ринкового регулювання (перший блок) [12]. Основні напрями, що потребували розгляду в політиці розвитку сільських територій, містилися

у висновках Другої Європейської конференції з розвитку сільських територій, яка відбулась у Зальцбурзі у 2003 р. До них належали: сільське та лісове господарство; диверсифікація сільської економіки; якість і безпека продуктів харчування; доступ до суспільних послуг; охоплення політикою сільського розвитку всієї території ЄС; політика вирівнювання; залучення всіх учасників, зацікавлених у розвитку сільських територій; формування партнерства між державними і приватними організаціями та потреба в спрощенні політики розвитку сільських територій [13]. Нова політика розвитку сільських територій на 2014–2020 рр. спрямована на підвищення якості життя сільських громад, ефективне використання локальних ресурсів для збереження екосистем; упровадження інновацій у сільській економіці та підвищення конкурентоспроможності фермерів. Ця політика повністю узгоджується із цілями стратегії “Європа 2020” для розумного, сталого й всеохоплюючого зростання. Особливістю політики є те, що національні, регіональні та місцеві органи влади відповідають за розробку й реалізацію своїх семирічних програм розвитку сільських територій на основі пріоритетів ЄС і заходів, запропонованих Європейським аграрним фондом сільського розвитку (EAFRD), який забезпечує спільне фінансування з ЄС. Збільшена гнучкість нової політики означає, що вона пропонує підтримку, яка більш точно адаптована до конкретних потреб кожного регіону чи країни. Основними відмінними характеристиками сучасної CAP ЄС (2014–2020 рр.) порівняно з попереднім періодом (2008–2013 рр.), на думку науковців, є:

- перехід від підтримки виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції до прямої підтримки аграрних товаровиробників;
- розширення програм підтримки сільського розвитку, збалансованого розвитку доходів на сільських територіях за рахунок кооперації, поліпшення якості вирощеної продукції;
- виділення цільових субсидій на розвиток депресивних сільських територій, які характеризуються менш вигідними економічними й соціальними умовами для розвитку сільськогосподарського виробництва;
- перехід до політики “перехресної відповідальності”, за якою запроваджується залежність виплати субсидій від дотримання базових екологічних вимог щодо стану сільськогосподарських угідь, умов гігієни та догляду за тваринами;
- екологічно доцільне заліснення й консервація земель сільськогосподарського призначення, залуження сільськогосподарських угідь; збереження сільських ландшафтів, пейзажів,

зелених насаджень, заболочених ділянок, каналів, лісопосадок, флори та фауни [15].

Європейська політика розвитку сільських територій реалізовується через програми сільського розвитку (RDP), які фінансуються Європейським аграрним фондом сільського розвитку (European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)) [16]. Кожна країна Європейського Союзу отримує фінансові асигнування на 7-річний період у сумі 100 млрд євро. Протягом 2014–2020 рр. на території ЄС у 28 державах-членах діє 118 національних і регіональних програм розвитку сільських територій (RDP): у 20 країнах існують окремі національні програми, а в інших восьми (Бельгії, Фінляндії, Франції, Німеччині, Італії, Португалії, Іспанії та Великобританії) — більше ніж дві програми розвитку. Держави-члени ЄС і регіони складають свої програми сільського розвитку на основі потреб їхніх територій та розглядають щонайменше чотири із шести спільних пріоритетів ЄС:

- передача знань і інновацій;
- життєздатність та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств;
- організація харчових мереж і управління ризиками;
- відновлення, збереження та покращення екосистем;
- ресурсозберігальна, екологічно стійка економіка;
- соціальна інтеграція й економічний розвиток.

Наприклад, пріоритетність ресурсозберігальної, екологічно стійкої економіки включає такі зони фокусування, як “підвищення ефективності; сприяння передачі знань та інновацій у сільському й лісовому господарствах на сільських територіях; підвищення конкурентоспроможності всіх сфер сільського господарства; сприяння запровадженню інноваційних технологій у фермерстві та сталий розвиток лісового господарства; сприяння організації харчового ланцюга, благополуччя тварин та управління ризиками в сільському господарстві; відновлення, збереження та розвиток екосистем, пов’язаних з сільським і лісовим господарствами; підвищення ефективності використання ресурсів і перехід до низьковуглецевої економіки; сприяння соціальній інтеграції, скороченню бідності та економічному розвитку на сільських територіях; водокористування в сільському господарстві”, “підвищення ефективності використання енергії в сільському господарстві й харчовій промисловості”, “полегшення постачання та використання поновлюваних джерел енергії”, “скорочення викидів парникових газів й аміаку в сільському господарстві”, “сприяння переходу

до низьковуглецевої економіки". У межах своїх програм розвитку (RDP) країни-члени або їхні регіони встановлюють кількісні показники для цих зон фокусування. Принаймні 30% фінансування кожної RDP має бути спрямовано на заходи, що стосуються навколишнього середовища та зміни клімату, та щонайменше 5% — на фінансування програми LEADER [17].

Фінансування CAP здійснюється двома фондами: Європейським фондом гарантування сільськогосподарських цілей (EAGF) (прямі виплати фермерам згідно з блоком I, який уключає заходи щодо регулювання ринків сільського господарств) та Європейським аграрним фондом сільського розвитку (EAFRD) (виплати згідно з програмами розвитку сільських країн держав-членів — блок II). Прямі виплати фермерам здійснюються повністю з бюджету ЄС (національного співфінансування не проводиться) залежно від кількості гектарів, що є в обробітку. У середньому це становить близько 267 євро за гектар за умови, що сільськогосподарські товаровиробники дотримуються суворих правил щодо здоров'я й добробуту людей і тварин, якості вирощених рослин та навколишнього середовища. Сума підтримки не пов'язана з обсягом вирощеної сільськогосподарської продукції. Майже 7,3 млн фермерів ЄС отримують прямі виплати. Протягом багатьох років структура фінансування CAP децю змінилася: прямі виплати, пов'язані з виробництвом, практично були скасовані й замінені прямими платежами, пов'язаними з площею сільськогосподарських земель у володінні та користуванні [17].

Х. Притула зазначає, що "європейська практика розвитку сільських територій уже давно дістала своє інституційне оформлення. На території ЄС ефективно функціонують численні державні, громадські, професійні об'єднання інституцій і громадян, які займаються питаннями сільського розвитку. Фінансування програм сільського розвитку здійснюється в рамках реалізації CAP (фондами EAGF та EAFRD) і політики зближення (фондами ERDF, ESF, CF). Вагому роль у формуванні політики сільського розвитку відіграє Європейська комісія, яка є виконавчим органом Європейського Союзу, що відповідає за розроблення законодавства, реалізацію рішень та дотримання угод ЄС, підписаними країнами-членами ЄС" [18]. Більшість фінансування ЄС відбувається п'ятьма європейськими структурними й інвестиційними фондами (ESIF). Вони спільно управляються Європейською комісією та країнами ЄС. Мета всіх цих фондів полягає в інвестуванні у створення робочих місць і у забезпеченні сталого та здорового розвитку європейської економіки й навколишнього середовища. ESIF

переважно зосереджується на п'яти сферах: дослідження та інновації, цифрові технології, підтримка низьковуглецевої економіки, стале управління природними ресурсами й малий бізнес [19].

Європейськими структурними та інвестиційними фондами є:

- Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF) — сприяє збалансованому розвитку в різних регіонах ЄС;
- Європейський соціальний фонд (ESF) — підтримує проєкти, пов'язані з працевлаштуванням;
- Фонд згуртування (CF) — виділяє кошти на транспорт та екологічні проєкти у країнах;
- Європейський аграрний фонд сільського розвитку (EAFRD) — зосереджується на розв'язанні проблем, які стосуються розвитку сільських територій ЄС;
- Європейський морський та рибний фонд (EMFF) — допомагає рибалкам упроваджувати екологічнобезпечні методи риболовлі і прибережним громадам диверсифікувати свою економіку та покращувати якість життя вздовж європейських узбережь [20].

Х. Притула також зазначає, що після публікації "Плану дій 2000" й у зв'язку з активізацією процесу розширення Європейського Союзу PHARE (Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies — програма, започаткована у 1989 р., була одним із трьох передвступних інструментів, які фінансувалися ЄС, щоб допомогти країнам Центральної та Східної Європи в їх підготовці до вступу у ЄС) була зорієнтована на підготовку держав-кандидатів до вступу й доповнена двома іншими інструментами — інструментом структурної політики для підготовки до вступу (ISPA) і спеціальною програмою для розвитку сільського господарства та сільських територій (SAPARD). Ці інструменти, які створені на період 2000–2006 рр., були замінені програмою IPA (інструментом підготовки до вступу в ЄС) на 2007–2013 рр. [18]. Із січня 2007 р. Інструмент допомоги з питань підготовки до вступу (Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA)) замінює низку програм і фінансових інструментів Європейського Союзу для країн-кандидатів або потенційних країн-кандидатів, а саме: PHARE, PHARE CBC, ISPA, SAPARD, CARDS. IPA 2007–2013 ("IPA I") складався з п'яти різних компонентів:

- допомога для переходу та створення інституцій;
- транскордонне співробітництво (із державами-членами ЄС й іншими державами, що мають право на IPA);
- регіональний розвиток (транспорт, екологія, регіональний та економічний розвиток);

- людські ресурси;
- розвиток сільської місцевості.

Найважливішою новиною ІРА ІІ (2014–2020 рр.) є його стратегічна спрямованість. Стратегічні документи країни — це конкретні документи щодо стратегічного планування, які мають бути розроблені для кожного бенефіціара протягом семирічного періоду. ІРА ІІ спрямована на реформи в заздалегідь визначених секторах, котрі охоплюють такі сфери, як демократія й управління, верховенство права, зростання та конкурентоспроможність. Цей галузевий підхід сприяє структурній реформі, яка допоможе перетворити певний сектор і привести його до стандартів ЄС [21].

Місія Генерального директорату з питань сільського господарства та розвитку сільських районів (DG AGRI) полягає в сприянні сталому розвитку сільського господарства в Європі й забезпеченні благополуччя її сільських територій. DG AGRI розпоряджається асигнуванням на суму 408,3 млрд євро (у поточних цінах) упродовж 2014–2020 рр. Ця організація також надає допомогу за допомогою Інструменту допомоги з питань підготовки до вступу (ІРА ІІ) у питаннях, пов'язаних із розвитком сільських районів (ІРАД). Крім того, DG AGRI бере участь у впровадженні програми “Горизонт 2020” (Horizon 2020), яка займається дослідженнями й інноваціями у сфері постачання безпечної та високоякісної харчової продукції [22]. Згідно зі звітом Генерального директорату з питань сільського господарства й розвитку сільських районів (DG AGRI) за 2016 р. [22]:

- рівень зайнятості населення працездатного віку (від 15 до 64 років) збільшився з 62,5% у 2011 р. до 65% у 2015 р. (останній рік, за яким доступні дані);
- викиди парникових газів у 2014 р. становили трохи більше ніж 516 млн т порівняно з близько 522 млн т у 2012 р.;
- площа земель під органічним виробництвом зросла з 5,6% від сільськогосподарських угідь у 2012 р. до 6,2% у 2015 р.

Частиною стратегії “Європа-2020” є Інноваційний союз (Innovation union), який спрямований на те, щоб допомогти всім країнам-членам забезпечити своїх громадян більш конкурентоспроможною економікою, покращити роботу та підвищити якість життя. У рамках Інноваційного союзу діє п'ять Європейських інноваційних партнерств (European Innovation Partnerships (EIP)), які допомагають об'єднати знання й ресурси на національному та регіональному рівнях ЄС. Європейське інноваційне партнерство у сфері сталого розвитку сільського й лісового господарств (EIP-AGRI) започатковано Європейською комісією у 2012 р. Воно має на меті

сприяти конкурентоспроможності та сталому розвитку сільського й лісового секторів, які “досягають більшого від меншого”. Це сприяє стабільному постачанню продуктів харчування, кормів, сталому управлінню важливими природними ресурсами, від яких залежать сільське та лісове господарства. Для досягнення цієї мети EIP-AGRI об'єднує інноваційних діячів (фермерів, радників, дослідників, бізнесменів, неурядові організації тощо) і допомагає будувати мости між дослідженнями та практикою [23].

Сільськогосподарський сектор Європейського Союзу стикається з демографічними проблемами, такими як дефіцит молодих фермерів, що підриває його довгострокову стійкість. Багато соціально-економічних чинників, таких як обмежений доступ до землі і кредитів, а також відсутність сільської інфраструктури, не сприяє заохоченню молоді до кар'єри в сільському господарстві [24]. Тому ЄС надає різноманітні форми підтримки та стимули для сприяння залученню молодих людей до сільськогосподарського бізнесу, зокрема, в рамках реформованої Спільної аграрної політики (CAP) на 2014–2020 рр., яка запровадила нові посилені заходи для заохочення ведення бізнесу в сільському господарстві. Згідно з першим блоком CAP молоді фермери отримують 25% надбавки до прямої допомоги, виділеної їхній фермі протягом п'яти років у рамках проекту “Молодий фермер”. Згідно з другим блоком вони мають доступ до підтримки, що фінансується за рахунок Європейського аграрного фонду сільського розвитку (EAFRD): початковий грант і різні заходи економічного, екологічного, інноваційного та інноваційного характеру, які держави-члени можуть вибрати для включення до національних програм розвитку сільської місцевості. Наприкінці березня 2015 р. Європейська комісія та Європейський інвестиційний банк, які спільно розробляли фінансові інструменти для аграрного сектору, представили новий інструмент, призначений для полегшення доступу до кредитів сільськогосподарським товаровиробникам, уключаючи молодих фермерів. Згідно з Регламентом ЄС з 1 січня 2018 р. набули чинності зміни в рамках Спільної аграрної політики щодо прямих виплат (розмежування між активними й неактивними фермерами стане обов'язковим, тим самим дозволивши державам-членам, де це спричинило надмірне адміністративне навантаження, припинити його), розвитку сільських територій (заходи з управління ризиками стануть більш привабливими, оскільки рівень підтримки збільшується), організації спільного ринку (деякі прерогативи виробничих організацій, такі як планування виробництва, оптимізація

виробничих витрат, розміщення на ринку та ведення переговорів про контракти на поставку сільськогосподарської продукції від імені членів, поширюватимуться на всі сектори задля покращення становища фермерів у ланцюзі поставок) [8].

М. Стегней звертає увагу на тому, що європейський досвід регулювання розвитку сільського господарства засвідчує високу якість регуляторної політики, яка проявляється не лише в послабленому оподаткуванні господарюючих суб'єктів, але й у розвиненій і диверсифікованій системі дотування, субсидування та відшкодування витрат на страхування сільськогосподарської діяльності [25]. А. Ключник проаналізувала досвід Польщі щодо розвитку сільського господарства і його вплив на функціонування сільських територій. Вона зазначила, що “займаючи 8-ме місце в Європі за кількістю населення (38 млн чол.), після вступу до Євросоюзу Польща посіла 2-ге місце в Європі за кількістю сільгоспвиробників — понад 2,5 млн із площами сільгоспугідь від 1-го до 15 га та стала помітним експортером екологічної агропродукції. І це при тому, що ґрунти в Польщі не дуже родючі. У Польщі земля давно є товаром, вироблено чітку державну концепцію продажу, немає зловживань, а відтак, і безпеки, що землю скуплять монополісти чи іноземці” [26]. В Україні накладено мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, тому визначити їх справедливу ринкову вартість неможливо. Питання зняття мораторію на сьогодні є дискусійним, адже в нашій державі ще не прийнято повного пакета необхідних нормативних актів, які б урегулювали відносини між продавцями та покупцями земель сільськогосподарського призначення [27]. Позитивним фактом при врахуванні досвіду ЄС в Україні є прийняття у 2015 р. Концепції розвитку сільських територій [28], мета якої — створення необхідних організаційних, правових та фінансових передумов для сільського розвитку шляхом збалансованого розвитку економічної діяльності; збільшення рівня реальних доходів від сільськогосподарської й несільськогосподарської діяльності на селі; досягнення гарантованих соціальних стандартів і покращення умов проживання сільського населення; охорона навколишнього природного середовища, збереження та відновлення природних ресурсів у сільській місцевості; збереження сільського населення як носія української ідентичності, культури й духовності; створення умов для розширення можливостей територіальних громад села, селища для розв'язання наявних у них проблем; приведення законодавства у сфері сільського

розвитку у відповідність зі стандартами ЄС. Реалізація цієї Концепції, на нашу думку, дасть змогу перемістити фокус аграрної політики держави з підтримки аграрного сектору економіки на підтримку сільського розвитку — поліпшення якості життя та економічного благополуччя сільського населення [28].

Н. Венгерська вважає, що з метою забезпечення сільського розвитку в контексті реалізації державної політики мають бути використані кращі надбання країн ЄС щодо створення організацій, які сприяють ефективній роботі приватних і державних структур, наприклад Агенції сільського розвитку, Фонди сільського розвитку. Створені інституційні структури сприятимуть формуванню фінансових інструментів для підтримки малих та середніх підприємств і сільськогосподарських виробників із метою збалансованого розвитку та сталого розвитку сільських територій [29].

Враховуючи спільність пріоритетів та цілей політики розвитку сільських територій у країнах-членах ЄС й Україні, можемо стверджувати про можливість імплементації досвіду Європейського Союзу. Національна політика сільського розвитку, на нашу думку, потребує: стимулювання розвитку соціальних інновацій; підвищення ефективності використання ресурсів для підтримки базових рівнів виробництва продуктів харчування, відновлюваних джерел і забезпечення екологічними суспільними благами; скорочення викидів, підвищення поглинання вуглецю та розвиток біоенергетики; забезпечення сталого управління земельними ресурсами; забезпечення розвитку місцевого потенціалу, збалансованого розвитку сільської економіки; дослідження альтернативних можливостей реструктуризації сільського господарства, які сприятимуть сталому, розумному та всеохоплюючому розвитку сільських територій в Україні [1; 28; 29].

ВИСНОВКИ

Одним із напрямів диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації визначено диверсифікацію організаційно-правових форм господарювання. Запропоновано заходи щодо сприяння створенню нових організаційно-правових форм господарювання з метою підвищення якості життя сільського населення та забезпечення конкурентоспроможності сільських територій. Обґрунтовано, що формування кластерів із метою диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації сприятиме покращенню виробничої та соціальної інфраструктур, утворенню об'єднань підприємств із замкненим циклом виробництва готової продукції, зниженню собі-

вартості й ціни сільськогосподарських та не-сільськогосподарських товарів, підвищенню їх якості та конкурентоспроможності.

Імплементація європейського досвіду організаційно-економічного забезпечення розвитку сільських територій в Україні дозволяє визначити основні цілі політики розвитку сільських територій в Україні, серед яких забезпечення конкурентоспроможності сільських територій,

трансформації сільської економіки, сприяння переходу до низьковуглецевої економіки, забезпечення сталого управління земельними та водними ресурсами, відновлення та збереження біорізноманіття, досягнення еколого-економічної безпеки, які сприятимуть сталому, розумному та всеохоплюючому розвитку сільських територій в Україні

ЛІТЕРАТУРА

1. Хомюк Н.Л. Наукові підходи до вивчення розвитку сільських територій. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 101–104.
2. Хомюк Н.Л., Скрипчук П.М. Механізм та концептуальні напрями соціо-еколого-економічного розвитку сільських об'єднаних територіальних громад. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка*. 2018. № 10 (38). С. 38–44.
3. Микитенко В. В. Домінанти вирішення проблем інституціоналізації міжрегіональної економічної взаємодії в Україні в умовах децентралізації. *Економіка, управління, інновації*. 2016. № 1 (16). Житомир: вид-во Житомирського державного університету ім. І. Франка. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=eui_2016_1_15 (дата звернення: 02.04.2022).
4. Belei S. Socio-economic content of definition "development of rural territories" and its relationship with the development of rural economy. *Knowledge International Journal*. 2019. 32(1). P. 39–45. URL: <https://ikm.mk/ojs/index.php/KIJ/article/view/1400> (дата звернення: 02.04.2022).
5. Шульга О.А. Зарубіжна практика управління розвитком сільських територій: трансформація досвіду для України. *Єдність навчання і наукових досліджень — головний принцип університету*: зб. наук. праць звітно-наукового конф. викладачів ун-ту за 2013 р. (Київ, 4–6 лют. 2014 р.) / уклад. Г.І. Волинка, О.В. Уваркіна, О.П. Ємельянова. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. С. 108–110.
6. Іванишин В.В., Дудзяк О.А. Застосування в Україні досвіду розвитку сільських територій європейських країн та США. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. Вип. 24 (3). С. 5–10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZnpPdate_2016_24%283%29_3 (дата звернення: 02.04.2022).
7. Agriculture and the environment: Introduction. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/envir_en European Commission (дата звернення: 02.04.2022).
8. Nieminen R. Common Agricultural Policy. URL: <https://epthinktank.eu/2018/01/16/common-agricultural-policy> (дата звернення: 02.04.2022).
9. Хомюк Н.Л. Опыт формирования политики развития сельских территорий в странах Европейского Союза. Икономиката на България и Европейския Съюз в глобалния свят. Мениджмънт, маркетинг и предприемачество, корпоративен контрол и развитие на бизнеса в България и ЕС: кол. моногр. София: Издат. комплекс УНСС, 2018. С. 344–357.
10. Хомюк Н.Л. Особливості управління проектами та програмами розвитку сільських територій в країнах ЄС. *Міжнародні та регіональні системи: актуальні питання міжнародних відносин і регіональних студій*: зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. В. Й. Лажніка та С. В. Федонюка. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. С. 53.
11. Хомюк Н. Л. Развитие сільських територій в умовах європейської інтеграції. *Механізми та стратегії розвитку господарюючих суб'єктів в умовах інтеграційних процесів*: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. студентів та молодих вчених з міжнар. участю (м. Харків — Пшеворськ, 19 лют. 2019 р.) / Нац. аерокосмічний ун-т ім. М. С. Жуковського "Харківський авіаційний інститут", Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku. Przeworsk: WSSG, 2019. P. 210–212.
12. Бородина О. Прозорість спільної аграрної політики у ЄС: емпіричні докази. URL: <https://dt.ua/agriculture/prozorist-spilnoyi-agrarnoyi-politiki-u-yesempirichni-dokazi-.html> (дата звернення: 02.05.2022).
13. EU rural development policy 2007–2013. Fact Sheet. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008. P. 24. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/rurdev_2007/2007_en.pdf (дата звернення: 02.05.2022).
14. Sgueo G., Tropea F., Augere-Granier Marie-Laure. How The EU Budget Is Spent: Common Agricultural Policy. URL: <https://epthinktank.eu/2016/07/20/how-theeu-budget-is-spent-common-agricultural-policy/> (дата звернення: 02.05.2022).
15. Основні пріоритети Спільної аграрної політики (САП) країн ЄС: офіційний сайт Інституту розвитку аграрних ринків. URL: <http://www.amdi.org.ua/home/amdi-news/21news/300-the-main-priorities-of-the-common-agricultural-policy-cap-of-theeu.html> (дата звернення: 02.05.2022).
16. RDP Summaries. European Network for Rural. URL: https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/rdpsummaries_en (дата звернення: 02.05.2022).

17. Rural development 2014–2020. Agriculture and rural development. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development2014-2020_en (дата звернення: 02.05.2022).
18. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: монографія / наук. ред. В. В. Борщевський. Львів: НАН України. Ін-т регіон. дослідж., 2012. 216 с.
19. Хомюк Н.Л. Фінансування програм розвитку сільських територій в країнах ЄС. *International scientific-practical conference integration of business structures: strategies and technologies*. February 23, 2018. Tbilisi, Georgia: Baltija Publishing, 2018. P. 131–134.
20. European structural and investment funds. URL: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders-0/european-structural-and-investment-funds_en (дата звернення: 04.05.2022).
21. Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA). URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/ipa/ (дата звернення: 04.05.2022).
22. Annual Activity Report Directorate General for Agriculture and Rural Development 2016. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/aaragri-2016_en_2.pdf (дата звернення: 04.05.2022).
23. The EIP-AGRI is part of EU's growth strategy for this decade. URL: <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/node/50> (дата звернення: 04.05.2022).
24. Supporting Young Farmers in the EU. URL: <https://epthinktank.eu/2015/06/19/supporting-young-farmers-in-the-eu/> (дата звернення: 04.05.2022).
25. Стегней М.І. Сучасні напрями забезпечення сталого розвитку сільських територій: європейський досвід і українські реалії. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 3. С. 125–133.
26. Ключник А.В. Формування та розвиток економічного потенціалу сільських територій України: монографія. Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2011. 468 с.
27. Павліха Н.В., Хомюк Н.Л. Трансформація системи платежів за користування землями сільськогосподарського призначення: монографія. Луцьк: Волинянин, 2017. 242 с.
28. Про схвалення Концепції розвитку сільських територій: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2015 № 995-р. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80> (дата звернення: 05.05.2022).
29. Хомюк Н.Л. Механізм диверсифікації розвитку сільських територій в умовах децентралізації. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 3 (19). С. 112–120.

THE MECHANISM FOR STIMULATING THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS AND THE POSSIBILITY OF ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Ushakova K.

Postgraduate Student

Institute of Agroecology and Environmental Management of the NAAS (Kyiv, Ukraine)

e-mail: ozerpoint3@icloud.com

Sakharnatskyi V.

Institute of Agroecology and Environmental Management of the NAAS (Kyiv, Ukraine)

e-mail: sakharnatskyi_vv@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6001-6675

The article is devoted to the mechanism of stimulating the development of rural areas and the possibilities of its implementation in Ukraine. Ways of balanced development of non-agricultural activities in rural areas are substantiated, the development of industry, rural tourism, the service sector, folk crafts and the production of specific regional products are determined. Emphasis is placed on the need for product diversification of the food and processing industry with an increase in the share of ready-made food products with a higher added value. The analysis of the development of rural areas of the countries of the European Union was carried out and sectoral mechanisms, proportional and complex principles of regional policy were singled out, and the necessity of using an integrated approach to the development and implementation of programs and strategies for the development of united territorial communities was substantiated. The implementation of the European experience of organizational and economic support for the development of rural areas in Ukraine allows determining the main goals of the policy for the development of rural areas in Ukraine, including ensuring the competitiveness of rural areas, transforming the rural economy, promoting the transition to a low-carbon economy, ensuring sustainable management of land and water resources, restoring and preservation of biodiversity, achievement of ecological and economic security, which will contribute to the sustainable, reasonable and comprehensive development of rural areas in Ukraine.

Keywords: organizational and economic mechanism, agrarian policy, natural resource potential, agrarian sector, environmental safety, natural resources.

REFERENCES

1. Khomiuk, N.L. (2019). Naukovi pidkhody do vyvchennia rozvytku silskykh terytorii [Scientific approaches to studying the development of rural areas]. *Prychornomorski ekonomichni studii — Black Sea Economic Studies*, 45, 101–104 [in Ukrainian].

2. Khomiuk, N.L., Skrypchuk, P.M. (2018). Mekhanizm ta kontseptualni napriamy sotsio-ekoloho-ekonomichnoho rozvytku silskykh obiednanykh terytorialnykh hromad [Mechanism and conceptual directions of socio-ecological and economic development of rural united territorial communities]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriya: Ekonomika — Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Series: Economy, 10 (38), 38–44* [in Ukrainian].
3. Mykytenko, V.V. (2016). Dominanty vyrishennia problem instytutsionalizatsii mizhrehionalnoi ekonomichnoi vzaiemodii v Ukraini v umovakh detsentralizatsii [Dominants of solving the problems of institutionalization of interregional economic interaction in Ukraine in conditions of decentralization]. *Ekonomika, upravlinnia, innovatsii — Economy, management, innovation, 1 (16)*. Zhytomyr: vyd-vo Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka. URL: http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis.64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR1=eui1_1056_date: 04/02/2022 [in Ukrainian].
4. Belei, S. (2019). Socio-economic content of definition “development of rural territories” and its relationship with the development of rural economy. *Knowledge International Journal, 32 (1), 39–45*. URL: <https://ikm.mk/ojs/index.php/KIJ/article/view/1400> [in English].
5. Shulha, O.A. (2014). Zarubizhna praktyka upravlinnia rozvytkom silskykh terytorii: transformatsiia dosvidu dlia Ukrainy [Foreign practice of managing the development of rural areas: transformation of experience for Ukraine]. *Yednist navchannia i naukovykh doslidzhen — holovnyi pryntsyup universytetu: zb. nauk. prats zvitno-naukovoï konf. vykladachiv un-tu za 2013 r. (4–6 liut. 2014 r.) — The unity of education and scientific research is the main principle of the university: collection of scientific works of the report-scientific conference of university teachers for 2013 (p. 108–110)*. Kyiv: Department of the NPU M.P.Drahomanova [in Ukrainian].
6. Ivanyshyn, V.V., Dudziak, O.A. (2016). Zastosuvannia v Ukraini dosvidu rozvytku silskykh terytorii yevropeyskykh krain ta SShA [Application in Ukraine of experience in the development of rural areas of European countries and the USA]. *Zbirnyk naukovykh prats Podilskoho derzhavnoho ahraryno-tekhnichnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky — Collection of scientific works of the Podilsk State Agrarian and Technical University. Series: Economic Sciences, 24 (3), 5–10*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ZnpPdatue_2016_24%283%29__3 [in English].
7. Agriculture and the environment: Introduction. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/envir_en European Commission [in English].
8. Nieminen, R. Common Agricultural Policy. URL: <https://epthinktank.eu/2018/01/16/common-agricultural-policy> [in English].
9. Khomyuk, N.L. (2018). *Opyt formirovaniya politiki razvitiya sel'skikh territoriy v stranakh Yevropeyskogo Soyuza. Ikonomikata na B"lgariya i Evropejskiya S"yuz v globalniya svyat. Menizhdm"nt, marketing i predpriemachestvo, korporativen kontrol i razvitie na biznesa v B"lgariya i ES: kol. monogr [Economy for Bulgaria and the European Union in the global holiday. Management, marketing and entrepreneurship, corporate control and business development in Bulgaria and the EU: col. monograph]*. Sofia: Publishing house. complex UNSS. P. 344–357 [in Russian].
10. Khomiuk, N.L. (2019). Osoblyvosti upravlinnia proektamy ta prohramamy rozvytku silskykh terytorii v krainakh YeS [Peculiarities of managing projects and programs for the development of rural areas in EU countries]. *Mizhnarodni ta rehionalni systemy: aktualni pytannia mizhnarodnykh vidnosyn i rehionalnykh studii: zb. tez Mizhnar. nauk.-prakt. konf — International and regional systems: topical issues of international relations and regional studies: collection of theses of the International Scientific and Practical Conference*. Lutsk: Veza-Druk. P. 53 [in Ukrainian].
11. Khomiuk, N.L. (2019). Rozvytok silskykh terytorii v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Development of rural areas in the conditions of European integration]. *Mekhanizmy ta stratehii rozvytku hospodariui-uchykh subiektiv v umovakh intehratsiinykh protsesiv: materialy nauk.-prakt. internet-konf. studentiv ta molodykh vchenykh z mizhnar. uchastiu (19 liut. 2019 r.) — Mechanisms and strategies for the development of business entities in the conditions of integration processes: materials of the scientific and practical Internet conference of students and young scientists from the international with participation (p. 210–212)*. National Aerospace University M. E. Zhukovsky “Kharkiv Aviation Institute”, Wyzsza Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku. Przeworsk: WSSG [in Ukrainian].
12. Borodina O. Prozorist spilnoi ahrarynoi polityky u YeS: empirychni dokazy [Transparency of common agrarian policy in the EU: empirical evidence]. URL: <https://dt.ua/agriculture/prozorist-spilnoyi-agrarnoyi-politiki-u-yesempirichni-dokazy-.html> [in Ukrainian].
13. EU rural development policy 2007–2013. Fact Sheet. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. (2008). URL: https://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/rurdev_2007/2007_en.pdf [in English].
14. Sgueo, G., Tropea, F., Augere-Granier, Marie-Laure. How The EU Budget Is Spent: Common Agricultural Policy. URL: <https://epthinktank.eu/2016/07/20/how-theeu-budget-is-spent-common-agricultural-policy/> [in English].
15. Osnovni priorytety Spilnoi ahrarynoi polityky (SAP) krain YeS: ofitsiyni sait Instytutu rozvytku ahrarynykh rynkv [The main priorities of the Common Agricultural Policy (CAP) of the EU countries: the official website of the Institute for the Development of Agrarian Markets]. URL: <http://www.amdi.org.ua/home/amdi-news/21news/300-the-main-priorities-of-thecommon-agricultural-policy-cap-of-theeu.html> [in Ukrainian].

16. RDP Summaries. European Network for Rural. URL: https://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-figures/rdpsummaries_en [in English].
17. Rural development 2014–2020. Agriculture and rural development. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/agriculture/rural-development2014-2020_en [in English].
18. Borshchevskyi, V.V. (Ed.). (2012). *Rozvytok silskykh terytorii v systemi yevrointehratsiinykh prioritytiv Ukrainy: monohrafiia [Development of rural areas in the system of European integration priorities of Ukraine: monograph]* [in Ukrainian].
19. Khomiuk, N.L. (2018). Finansuvannia prohran rozvytku silskykh terytorii v krainakh YeS [Financing of rural development programs in EU countries]. *International scientific-practical conference integration of business structures: strategies and technologies (February 23, 2018)*. Georgia: Baltija Publishing. P. 131–134 [in Ukrainian].
20. European structural and investment funds. URL: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders-0/european-structural-and-investment-funds_en [in English].
21. Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA). URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/en/funding/ipa/ [in English].
22. Annual Activity Report Directorate General for Agriculture and Rural Development 2016. URL: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/aaragri-2016_en_2.pdf [in English].
23. The EIP-AGRI is part of EU's growth strategy for this decade. URL: <https://ec.europa.eu/eip/agriculture/node/50> [in English].
24. Supporting Young Farmers in the EU. URL: <https://epthinktank.eu/2015/06/19/supporting-young-farmers-in-the-eu/> [in English].
25. Stehnei, M.I. (2013). Suchasni napriamy zabezpechennia staloho rozvytku silskykh terytorii: yevropeyskyi dosvid i ukraïnski realii [Modern trends in ensuring the sustainable development of rural areas: European experience and Ukrainian realities]. *Aktualni problemy ekonomiky — Actual problems of the economy*, 3, 125–133 [in Ukrainian].
26. Kliuchnyk, A.V. (2011). *Formuvannia ta rozvytok ekonomichnoho potentsialu silskykh terytorii Ukrainy: monohrafiia [Formation and development of the economic potential of rural areas of Ukraine: monograph]*. Mykolaiv: Design and printing [in Ukrainian].
27. Pavliukha, N.V., Khomiuk, N.L. (2017). *Transformatsiia systemy platezhiv za korystuvannia zemliamy silskohospodarskoho pryznachennia: monohrafiia. [Transformation of the system of payments for the use of agricultural lands: monograph]*. Lutsk: Volynyanin [in Ukrainian].
28. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku silskykh terytorii: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23.09.2015 № 995-r. [On the approval of the Concept for the Development of Rural Territories: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 23, 2015, No. 995]. (2015). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80> [in Ukrainian].
29. Khomiuk, N.L. (2019). Mekhanizm dyversyfikatsii rozvytku silskykh terytorii v umovakh detsentralizatsii [The mechanism of diversification of the development of rural areas in conditions of decentralization]. *Ekonomichni chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky — Economic journal of Lesya Ukrainka East European National University*, 3 (19), 112–120 [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ушакова Катерина Вікторівна, аспірантка, Інститут агроєкології і природокористування НААН (вул. Метрологічна, 12, м. Київ, Україна, 03143); e-mail: [e-mail: ozernapoint3@icloud.com](mailto:ozernapoint3@icloud.com); тел. 093-903-12-11)

Сахарнацький Василь Васильович, Інститут агроєкології і природокористування НААН (вул. Метрологічна, 12, м. Київ, Україна, 03143); e-mail: sakharnatskyi_vv@ukr.net; ORCID: 0000-0002-6001-6675

НОВИНИ

НОВИНИ

НОВИНИ • НОВИНИ • НОВИНИ

Міндовкілля запустило застосунок ЕкоЗагроза та запрошує українців вступати до Екологічного батальйону. ЕкоЗагроза — це офіційний вебресурс і мобільний додаток Міндовкілля, завдяки якому кожен зможе дізнатись достовірну інформацію про стан повітря, води, ґрунту та інші довкілєві дані. Наприклад, якщо телеграм-канали лякають радіаційним забрудненням — перевірити, чи радіація зараз в нормі. Горять ліси неподалік — подивитися актуальні дані про якість повітря.